

Sprog- og kulturkontakt i Vestnorden

Konference í Veröld – húsi Vigdísar, heimasvæði tungumála

Fredag den 31. januar 2020, kl. 13.00-18.00

Program

A. Litteratur - kultur

- 13.00–13.30 Malan Marnersdóttir, professor, Fróðskaparsetur Føroya:
Færøske indvandrere i Danmark
- 13.30–14.00 Bergur Djurhus Hansen, lektor, Fróðskaparsetur Føroya:
Engelsk som æstetisk strategi
- 14.00–14.30 Ann-Sofie Gremaud, lektor, Islands Universitet:
„Jeg vil gerne være usynlig” - dansk skam, sprog og samtidskunst i Nuuk

B. Sprog og sprogkontakt

- 14.30–15.00 Nina Møller Andersen, lektor, Københavns Universitet:
Ordforråd og heteroglossia
- 15.00–15.20 *Kaffe*
- 15.20–15.50 Karen Langgård, specialkonsulent, Grønlands Sprogsekretariat:
Fremmede begreber i Grønland – låneord eller grønlandske udtryk? Nedslag i perioden 1861 til 1961
- 15.50–16.20 Katti Frederiken, sekretariatschef og Per Langgård, chefkonsulent, Grønlands Sprogsekretariat:
Grønlandsk sprogpøolitik mellem traditionel præskription og uomgængelig deskription
- 16.20–16.50 Auður Hauksdóttir, professor, Islands Universitet:
De vestnordiske sprogs møde med dansk
- 16.50–17.20 Birna Arnbjörnsdóttir, professor, Islands Universitet:
Udforskning af mødet med engelsk i Vestnorden
- 17.20–17.50 Þórhildur Oddsdóttir, adjunkt, Islands Universitet:
Projektet SPROK

Abstrakter

Malan Marnersdóttir: *Færøske indvandrere i Danmark*

Siri Ranva Hjelm Jacobsens roman *Ø* (Lindhardt og Ringhof 2015) er en slægtsroman. Fortællerens bedsteforældre besluttede i deres ungdom at rejse til Danmark for at uddanne sig. De blev Danmark, fik børn og børnebørn og blev et eksempel på den fuldkomne integration. Romanen viser imidlertid hvordan den første generations føler det som en tung byrde, anden generation forsøger at skræve over problemerne, hvilket fører til ”dobbelt-dårlig, intetsproget, dobbelt-alene” situation. Tredje generation høster frugten af migrationen – de behøver ikke at blive læger og jurister, så hvorfor ikke dramatiker eller fagotist? spørger fortælleren retorisk. Prisen er, at de er halvvejs hjemme, sprogligt halvdårlige og bære migrationen som en tatovering i panden, siger stolte sit navn blandt andre fremmede, men lagmælt mellem landsmænd.

Bergur Djurhus Hansen: *Engelsk som æstetisk strategi*

Litteraturen findes både som en multilingual virkelighed og som et monolingualt ideal og paradigme. På Færøerne er situation prekær, for hele det 20. århundrede var kendetegnet ved en bestræbelse på at få etableret en monolingual færøsk litteratur (afgrænset mod den danske). Når det endelig så ud til at lykkes, begyndte udgivelser på en blanding af engelsk og færøsk at vække opmærksomhed. Code-switching mellem færøsk og engelsk blev en æstetisk strategi for enkelte færøske digtere. Med de demografiske ændringer skrives der nu digte på engelsk med færøsk - og dansk – iblandet af digtere, der flyttet til Færøerne og hverken har dansk eller færøsk som modersmål. Færøsk/indiske Kalpana Vijayavarathan skriver fx: “Drepara mál” rópa tey / When they hear English / And try to give me a ‘mundkurv’ [...]”. Ifølge Kant var det etablerede liv knyttet til orden og sandhed, det nomadiske liv til anarki og skepsis. Men det nomadiske er også multilingualt, og Glissant skriver i *Poetics of relation* (1997), at relationer udtrykkes multilingualt. Dette vil jeg forsøge at sige noget om.

Ann-Sofie Gremaud: *“Jeg vil gerne være usynlig” - dansk skam, sprog og samtidskunst i Nuuk*

Den danske samtidskunstner Gudrun Hasle er ordblind og hendes værker kredser til stadighed om det ambivalente forhold til sproget: på den ene side kærligheden til dets former, alfabetet, og på den anden side den modstand, som ordblindheden skaber i skriften, da mange ikke kan forstå alt, hvad hun skriver. Hasles primære udtryksform er broderi og hun broderer møjsommeligt bogstaver, ord og sætninger i hånden. Dette medium skaber en interessant kontrast mellem det langsomme og grundige håndarbejde på den ene side og de “fejl” som igen og igen sniger sig ind i skriften. I disse år er Hasle baseret i Nuuk og mødet med det grønlandske samfund og sprog sætter aftryk i værkerne. Med udgangspunkt i boligen i Blok 9, som er en del af det omdiskuterede blokkompleks, som blev bygget midt i byen som en del af moderniseringstiltag, dykker hun nu langsomt ind i temaer som kolonitiden, spørgsmål om Grønlands fremtid og om hvilken rolle det spiller, at hun ikke kan grønlandsk. Et af hendes nyeste værker “Jeg vil gerne være usynlig” samler disse perspektiver.

Nina Møller Andersen: *Ordforråd og heteroglossia*

Dansk har været første andetsprog i Island i mange, mange år; nu har det måtte vige pladsen for engelsk, men det islandske ordforråd er stadig påvirket af dansk. Danske ord indgår som traditionelle låneord i islandsk, men indgår de også i en slags sprogblending (heteroglossia) i islændinges sprog i dag; i bekræftende fald i hvilket omfang og hos hvem. Det vil dette oplæg tage fat på, og det sker på opfordring af/ide fra netværkets advisory board som ved et møde i

netværket 2016 netop efterlyste sprogblandinger og påvirkninger de vestnordiske sprog imellem.

I oplægget bliver der kort redegjort for Bachtins heteroglossiabegreb, og begrebet vil kort blive anvendt på autentisk eksempelmateriale.

Karen Langgård: *Fremmede begreber i Grønland – låneord eller grønlandske udtryk? Nedslag i perioden 1861 til 1961*

Fra Hans Egede ankom i 1721 og måtte acceptere, at han ikke mødte de nordboer han egentlig var kommet for at konvertere fra katolicismen til protestantismen, og dermed måtte acceptere at målet for hans mission var inuit, stod man i kulturmødet over for udfordringen med to kulturer og et bibeluniversers som var en hyrde- og agerbrugskultur – meget langt fra en sælfangstkultur til kajaks. Men det lykkedes for ham og hans efterfølgere. Det betyder, at der i 1861 for længst var etableret en terminologi til at klare biblens univers. Omkring 1860 var det grønlandske fangersamfund i krise, og for at få skabt en ny sammenhængskraft blev der bl. a. indført lokaldemokrati – og den grønlandske avis, hvor landets bedste mænd blandt grønlænderne skulle søge gennem avisdebat at finde frem til løsninger på samfundsproblemerne.

Mit oplæg vil se på hvilke termer der ses i avisen, som er interessant fordi den er skrevet på grønlandsk af den grønlandske redaktør og avisens grønlandske læsere. Dermed skulle den ret validt kunne vise hvad folk brugte af udtryk.

Oplægget vil lave nogle nedslag i de gamle grønlandske aviser – Atuagagdliutit fra 1861 og frem, Avangnâmiok fra 1913 og frem og i et par årgange af AG som er Atuagagdliutit slået sammen med Grønlandsposten (startet under 2. verdenskrig) til en tosproget avis fra 1952. Hvilke løsningsmodeller finder man i årgangene? Sker der en udvikling i løsningsmodeller mellem 1861 og 2. verdenskrig? Efter 2. verdenskrig?

Katti Frederiken og Per Langgård: *Grønlandsk sprogpolitik mellem traditionel præskription og uomgængelig deskription*

Grønlandsk sprogpolitik har siden nyordningen i 1950 været karakteriseret ved en høj grad af præskription og et relativt puristisk syn på låneordsoptagelse. Denne tendens er i de senere år kommet under et stort pres bl.a. fordi grønlandsk med selvstyreloven af 2009 formelt blev et komplet og samfundsbærende sprog. Dertil kommer, at Oqaasileriffik og dermed Selvstyret har vægtet sprogteknologien højt og dermed implicit accepteret det deskriptive synspunkt, uden hvilken effektiv sprogteknologi næppe er mulig. Præsentationen vil diskutere disse tendenser i den grønlandske sprogrøgt og det grønlandske sprogteknologiske projekt og projektets potentielle konsekvenser for sprogpolitik og sprogrøgt vil blive diskuteret.

Auður Hauksdóttir: *De vestnordiske sprogs møde med dansk*

I Grønland, Island og på Færøerne har der været kontakt med dansk sprog i flere århundreder. Dansk har længe været fremmedsprog i skolen, og sproget har på flere måder fungeret som færingernes, grønlændernes og islændingenes nøgle til uddannelse, karriere og til kontakt og kommunikation med omverdenen. Af flere grunde har det danske sprogs funktion dog også varieret i de tre lande. Her har geografisk beliggenhed og diverse lokale forhold haft sit at sige og også den kendsgerning, at afstanden mellem de tre lokale sprog og dansk i høj grad varierer, jf. at færøsk og islandsk begge er nordiske og nært beslægtede sprog med dansk, mens dette ikke gælder grønlandsk.

Til trods for disse interessante forhold har man kun i begrænset grad udforsket mødet med dansk i Vestnorden kontrastivt. I forelæsningsen gøres der rede for en undersøgelse, som nu sættes i gang med det formål at belyse kontakten med dansk og faktisk også engelsk i de tre

lande. Endvidere fortælles der om en mindre undersøgelse, en slags stikprøve, som blev foretaget blandt færøske, grønlandske og islandske skoleelever, og som havde til formål at kaste lys over kontakten med dansk i elevernes hverdag. Stikprøven (Auður Hauksdóttir 2014) giver interessante bud på forskelle og ligheder mht. kontakten med dansk i de tre sprogsamfund. I den planlagte nye undersøgelse skabes der mulighed for at gå disse forhold nærmere efter i sømmene.

Birna Arnbjörnsdóttir: *Udforskning af mødet med engelsk i Vestnorden*

På grund af den centrale rolle som engelsk spiller i Vestnorden er alsidige kundskaber i sproget vigtige. Forskningen viser, at den skildrede udvikling og voksende brug af engelsk blandt de unge, ikke altid er ensbetydende med, at de kommer til at beherske engelsk på et højt niveau. Dette er problematisk set i lyset af den store rolle som engelsk spiller i uddannelsessammenhæng og at store engelskkundskaber er påkrævet i forbindelse med mange erhverv i Norden.

Ofte bruges engelsk til kommunikation nordboere imellem i sammenhænge, hvor der før i tiden var tradition for at kommunikere på et af de skandinaviske sprog. På længere sigt kan denne udvikling formindske nordboernes muligheder for mobilitet og integration og desuden true det nordiske sprogfællesskab. I Island, Grønland og på Færøerne vinder engelsk terræn og i flere sammenhænge bruges engelsk nu, hvor dansk før blev brugt fx i uddannelses- og erhvervssammenhæng.

Selvom man ofte støder på udtalelser om den generelle sprogudvikling i Vestnorden, findes der yderst begrænset forskning at forholde sig til. Her savnes der især forskning, som tager højde for den sproglige situations kompleksitet i de tre sprogsamfund, herunder både det engelske og danske sprogs møde med lokalsprogene. Ej heller har man gjort forsøg på at kortlægge sprogsituationen bredt. I nærværende undersøgelse er formålet at undersøge situationen i sin helhed og bl.a. medtænke disse perspektiver. Således er formålet på den ene side at kortlægge den aktuelle sprogsituation i hvert af de tre lande og hvordan det står til med brugen af og mødet med dansk og engelsk. I den del, der angår mødet med engelsk i de tre sprogsamfund drages der nytte af den forskning, som Birna Arnbjörnsdóttir og Hafdís Ingvarsdóttir (2018) har stået for og angår brugen af engelsk i en islandsk kontekst.

Bórhildur Oddsdóttir: *Projektet SPRoK*

I oplægget gøres der rede for projektet SPRoK, som angår forskning i undervisningsmaterialer i dansk i Island, Færøerne, Grønland, Danmark (voksne), og svensk i Finland og elevernes holdninger til dem. Resultaterne af projektets første faste præsenteres og det drøftes hvordan elever i udskoling vurderede deres ”ord for ord” forståelse af en tekst. Her er det interessant, at elevernes vurderinger giver muligheder for at placere dem i forhold til niveau A2+ på den europæiske referenceramme (CEFR). Desuden gøres der rede for projektets næste fase, som går ud på at undersøge og analysere udvalgte undervisningsmaterialer mht. ordforråd, indhold, kulturbillede, verdensbillede og progression. Til sidst diskuteres relevansen af det materiale, der bruges i dansk- og svenskundervisningen.